

IPA program Evropske unije za Bosnu i Hercegovinu

ANALIZA TRŽIŠTA

(skraćena verzija)

Projekat finansira
Evropska unija

Projekat sufinansira
Grad Doboj

Projekat implementira Centar za
promociju evropskih vrijednosti
EUROPLUS

Projekat: „Centar za cjeloživotno učenje“

Dokument pripremili: Mr Suljo Halilović i Danijela Erić

Doboj 2013.

SADRŽAJ

Istraživanje II: Analiza tržišta–prikupljanje i analiza podataka sa tržišta (skraćena verzija-informator)	4
Sažetak	4
I. SEGMENT I - ANALIZA OBIMA I POKAZATELJA NA TRŽIŠTU	6
1. OPŠTI PODACI.....	6
2. Poljoprivreda	8
2.1. Povrtlarstvo.....	9
2.2. Voćarstvo	10
2.3. Hortikultura.....	12
3. Turizam i domaća radinost	14
3.1. Turizam.....	14
3.2. Domaća radinost	15
4. Štamparska i grafička djelatnost	16
II -SEGMENT II- ANALIZA ZAKONSKE REGULATIVE.....	18
III- SEGMENT III- ANALIZA FINANSIJSKIH ASPEKATA-	21
A) ANALIZA POTENCIJALNIH IZVORA FINANSIRANJA	21
1. KOMERCIJALNI KREDITI	21
1.1. INVESTICIONO-RAZVOJNA BANKA REPUBLIKE SRPSKE.....	21
1.2. NOVA BANKA AD BANJA LUKA.....	21
1.3. NLB RAZVOJNA BANKA BANJA LUKA AD	21
1.4. PARTNER MIKROKREDITNA FONDACIJA	21
2. MIKROGRANTOVI.....	22
2.1. Kreditni Fond „Partner“	22
2.2. Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Švedska agencija za međunarodni razvoj (Sida)	22
3. KREDITNO-GARANTNI FONDOVI	22
3.1. Kreditno-garantni fond Republike Srpske	22
3.2. Kreditno-garantni fondovi lokalnog nivoa	23
4. ANALIZA POSTOJEĆIH „START UP BUSINESS INKUBATORA“	23
B) ANALIZA SISTEMA I ZAKONODAVNOG OKVIRA Po pitanju poticaja, subvencija, prelevmana i drugih vidova podrške za prethodno navedene tri tržišne grane (na lokalnom, entitetskom i državnom nivou).....	24
1. Entitetski nivo	24
2. Lokalni nivo	25
D) ANALIZA EKONOMSKIH I RAZVOJNIH STRATEGIJA CILJANIH OPŠTINA.....	25
1. Analiza Strategije integrisanog lokalnog razvoja opštine Doboj u periodu od 2011-2020. godine	25
2. Analiza Strategije razvoja opštine Derventa 2011-2016.....	27
2.1. Projekti iz oblasti malih i srednjih preduzeća.....	27
2.2. Projekti iz oblasti poljoprivrede.....	27
2.3. Projekti iz oblasti turizma.....	27
2.4. Lokalni akcioni plan u oblasti invalidnosti opštine Derventa 2010-2014. godina	27
3. Analiza Strategije razvoja opštine Modriča 2010-2014. godine	28

ISTRAŽIVANJE II: ANALIZA TRŽIŠTA–PRIKUPLJANJE I ANALIZA PODATAKA SA TRŽIŠTA (SKRAĆENA VERZIJA-INFORMATOR)¹

Mapa (Doboj, Derventa i Modriča)

SAŽETAK

Izrada analize koja je ovdje predstavljena dio je aktivnosti projekta „Centar za cjeloživotno učenje“ kojeg implementira Centar za promociju evropskih vrijednosti EUROPLUS iz Doboj, a finansira Evropska unija. Ova analiza i snimanje stanja na tržištu (obim proizvodnje i dr) je urađena za dio dobojske regije i to za grad Doboj i opštine Derventu i Modriču.

U inicijalnim dogovorima sa implementatorom projekta, a i sugestijama partnera na projektu definisan je projektni zadatak koji se sastoji iz tri segmenta:

- I. analiza obima i pokazatelja na tržištu,
- II. analiza zakonske regulative i
- III. analiza finansijskih aspekata.

U okviru segmenta I, a na bazi identifikovanih grana tržišta koje su najpogodnije za pokretanje sopstvenog posla za krajnje korisnike projekta (osobe iz teško zapošljivih kategorija) definisana je obaveza da se analizom obuhvate sljedeće privredne grane:

1. Poljoprivreda (povrtlarstvo, voćarstvo i hortikultura),
2. Turizam i domaća radinost i
3. Štamparska i grafička djelatnost.

¹ Puna verzija Dokumenta je dostupna na www.europlus.ba

Zbog ovako definisanog zadatka dodatno su pored analize pokazatelja o obimu tržišta, urađene i analize zakonske regulative i finansijskih aspekata kako bi se na jednom mjestu sumirali svi neophodni podaci za uspješno pokretanje i održivost sopstvenog posla.

Svrha ove analize je dobijanje kompletne slike o stepenu razvoja poljoprivrede (povrtlarstvo, voćarstvo i hortikultura); turizma i domaće radinosti, te štamparske i grafičke djelatnosti na dijelu dobojske regije (grad Doboj i opštine Derventa i Modriča), važećoj zakonskoj regulativi i izvorima sredstava.

Ovaj dokument koji je nastao kao produkt analize moći će poslužiti kao putokaz daljem razvoju ovog posmatranog geografskog prostora u posmatranim privrednim granama.

Cilj ove analize je da posluži osobama iz grupe teško zapošljivih kategorija (žene žrtve nasilja, lica sa invaliditetom, osobe starosti 45-55 godina i nezaposlene žene) kao informator ili polazna osnova u donošenju odluke za pokretanje vlastitog posla i da se na taj način kroz samozapošljavanje pokuša riješiti problem ove kategorije stanovništva. Potencijalnim čitaocima ova analiza će pružiti osnovne podatke o stanju na tržištu ove tri opštine kao i o zakonskoj regulativi koja se odnosi na poslovanje u ovim oblastima, te o izvorima sredstava koja su na raspolaganju za pokretanje sopstvenog posla.

I. SEGMENT I - ANALIZA OBIMA I POKAZATELJA NA TRŽIŠTU

1. OPŠTI PODACI

Republiku Srpsku sačinjava pet regija i to: Banjalučka, Dobojska, Bijeljinska, Istočnosarajevska i Trebinjska. Po razvijenosti dobojska regija se nalazi odmah iza regije Banja Luka i prostire se središnjim dijelom sjevernog dijela Republike Srpske i Bosne i Hercegovine, spajajući Panonski i Jadranski basen. Saobraćajnom infrastrukturom (drumskom i željezničkom) povezuje srednju Evropu i Mediteran, a izlaskom na rijeku Savu uključuje se na evropsku riječnu saobraćajnicu Rajna-Majna-Dunav.

Regiju Doboj sačinjava osam opština: **Doboj, Derventa, Modriča**, Vukosavlje, Petrovo, Brod, Teslić i Šamac. Analiza smo vršili za grad Doboj i opštine Derventa i Modriča.

Grad Doboj se prostire na površini od 813 km² na kojoj živi 80 719 stanovnika.

Slika: Grad Doboj²

Opština Derventa se prostire na teritoriji od 517 km² i, po procjenama opštinskih službi, na teritoriju opštine živi oko 42.000 stanovnika.

Slika: Derventa³

² <http://www.opstina-doboj.ba/lat/grad-doboj/opsti-dio.html>, preuzeto 13.4.2013.

Opština Modriča prostire na površini od 363 km² na kojoj živi oko 32.000 stanovnika.

Slika: Panorama Modriče⁴

Ukupna površina ove tri opštine je 1693 km² a stanovnika je **154.723**. Gustina naseljenosti na ovom dijelu regije je 91 stanovnik/ km² dok je gustina naseljenosti u Republici Srpskoj 58 stanovnika/km².

Problem ovog prostora je pojava starenja populacije, jer je prirodni priraštaj oko nule sa tendencijom daljeg pada. Pojavu starenja populacije stanovništva pospješuje i migracija stanovništva pretežno mlađe dobi.

Prirodni potencijali ovog dijela regije Doboj su poljoprivredno zemljište, šumski kompleksi (u gradu/opštini Doboj je 31.000 ha šumskog fonda), hidro-klimatski uslovi i rudni i mineralni resursi.

Poljoprivredno zemljište je osnovni strateški potencijal, a najveće površine pripadaju oranicama i baštama, te pašnjacima, livadama i voćnjacima. Poljoprivredne površine su dominantna kategorija zemljišta - uglavnom više od 40%, maksimalno 70%. Uzgajaju se kulture: pšenica, raž, ječam, ovas, **mrkva, krastavci, kukuruz, krompir, pasulj, kupus, kelj, luk crni, paradajz, paprika**, kukuruz za krmu, **stočna repa**, mješavina trava i mahunjača, djetelina, lucerka, grahorica, duvan, soja, te razne vrste voća - **jabuke, kruške, dunje, šljive, breskve, orasi, trešnje, višnje i kajsije**.

Izvršivši statističku analizu dostupnih zvaničnih podataka o kupovnoj moći stanovništva došli smo do saznanja da mjesečno:

- ▶ u grad Doboj po osnovu plata i penzija dođe oko 13.637.988,00 KM ili 169,00 KM po stanovniku;
- ▶ u opštinu Derventa po osnovu plata i penzija mjesečno dođe oko 4.955.000,00 KM ili 118,00 KM po stanovniku;
- ▶ u opštinu Modriča po osnovu plata i penzija mjesečno dođe oko 4.178 769,00 KM ili 131,00 KM po stanovniku.

Zbir ovih cifara je 22.771 757,00 KM ili 147,20 KM po stanovniku.

³ <http://www.google.ba/search?q=derventa&tbm>, preuzeto 13. 4. 2013.

⁴ <http://www.modrica.ba/opsti.html>, preuzeto 22.5.2013.

Kad bi ovim iznosima dodali i primanja po drugim osnovama (zakupnine, rad na crno, prihodi od poljoprivredne proizvodnje i dr.) te sredstva iz dijaspora, vidjeli bi smo da ovaj prostor raspolaže sa značajnim novčanim sredstvima u mjesečnom opticaju.

U Doboju je 416 aktivnih mikro, malih, srednjih i velikih preduzeća i 2115 zanatsko-preduzetničkih radnji, a ukupan broj zaposlenih u privatnom i državnom sektoru je 12.604 radnika sa prosječno isplaćenom platom u 2012. godini u iznosu od 822,00 KM, što je iznad republičkog prosjeka.

U Derventi je 195 aktivnih MSP, a zaposleno je, u privatnom i državnom sektoru, 6.502 radnika sa prosječnom platom od 605,00 KM.

Na kraju 2012. godine **u Modriči** je bilo aktivnih 245 privrednih društava sa sjedištem u Modriči i 222 poslovne jedinice privrednih društava iz Modriče, RS, F BiH te Brčko Distrikt, a zaposlenih je ukupno 4.354 radnika sa prosječnom isplaćenom platom od 752,00 KM.

2. POLJOPRIVREDA

Poljoprivredni proizvođači u Republici Srpskoj su organizovani u tri nivoa:

- a) **Pravna lica**- u primarnoj proizvodnji, doradi i preradi poljoprivrednih proizvoda;
- b) **Fizička lica** (komercijalna gazdinstva)- Komercijalno porodično poljoprivredno gazdinstvo je gazdinstvo koje je tržišno orijentisano, koje je dostiglo minimalni ukupni obim proizvodnje i čiji nosilac je starosti do 65 godina;
- c) **Poljoprivredne zadruge**- pripadaju pravnim licima samo što je njihovo poslovanje uređeno posebnim Zakonom o zadrugama.

Svaka od ovih grupacija zahtjeva različit pristup i odgovarajuće modalitete finansiranja, s tim da se svi ti modalitati temelje na tržišnim principima, uz neophodnost amortizovanja uslova privređivanja državnim interventnim mjerama (subvencije, poticaji, naknada štete i dr.).

Tabela: Oranične površine prema načinu korišćenja⁵

Opština/ grad	Oranice i baste (ha)	Zasijane površine-(ha) (Podaci za 2011. godinu)					Rasadnici, cvijeće i ukrasno bilje (ha)	Ugari i neobrađene oranice (ha)
		Ukupno	Žita	Idust. bilje	Povrće	Krmno bilje		
Doboj	32280	20578	12476	41	1717	6344	10	11692
Derventa	28865	12918	10103	238	751	1826	-	15947
Modriča	16305	14733	11648	73	1392	1620	8	1564

⁵ Preuzeto iz Statističkog godišnjaka Republike Srpske 2012.

Regija Doboj raspolaže vrlo perspektivnim obradivim poljoprivrednim površinama, ali je poljoprivreda zapostavljena, iako poljoprivrednici (pravna i fizička lica) imaju sve mogućnosti da se bave proizvodnjom žitarica svih vrsta, krmnog bilja, **voća i povrća**, te stočarskom proizvodnjom. Vidljivo je da se u zadnje vrijeme ulažu napor i za oživljavanje zadrugarskog načina privređivanja. Obradivo poljoprivredno zemljište zauzima:

- a) u Doboju 42% ili 33.700 ha od ukupnih 81.300 ha (od čega se poljoprivrednim kulturama godišnje zasije oko 16.000 ha ili 47% obradivih površina);
- b) u Derventi 69% ili 35.671 ha od ukupnih 51.700 ha;
- c) u Modriči 62% ili 22.500 ha od ukupnih 36.300 ha.

Poljoprivredom se ponajviše bave sitna poljoprivredna domaćinstva po selima, te još sitnije okućnice radnika koji su prinuđeni da se bave poljoprivredom kako bi podmirili svoje potrebe, a eventualne viškove plasirali na tržište. Problem je u velikoj isitnjenosti parcela što povećava cijenu proizvodnje po jedinici mjere.

Veliki su potencijali regije Doboj sa aspekta ovakvog načina proizvodnje. Isplativost bavljenjem ovom vrstom proizvodnje bi bila veća i mogao bi se povećati obim proizvodnje ako bi se radilo organizovano kroz ukupnjavanje parcela (udruživanjem) i ako bi se pružila garancija potencijalnim proizvođačima da će im proizvod biti otkupljen. Proizvodnja na usitnjenim parcelama je skupa po jedinici proizvoda i nemogućnost malih proizvođača da konkurišu za razne vidove podsticaja ukazuje na neophodnost udruživanja malih proizvođača u zadruge ili udruženja, ako žele biti konkurentni s cijenom na tržištu.

Regija Doboj, ima veoma dobre uslove za stvaranje sirovinske baze i izgradnju prerađivačkih kapaciteta za proizvodnju zdrave hrane.

Neophodno je na ovim prostorima omogućiti preduslove da se poljoprivreda razvije u toj mjeri da obezbijedi snadbijevanje stanovništva hranom i prevashodno da bude dovoljan izvor prihoda kako bi se mladi zapošljavali kao poljoprivrednici i kako bi se zadržali na selu.

Neki od preduslova su: *osiguranje usjeva od vremenskih nepogoda (nadoknada šteta), udruživanje poljoprivrednika radi ukupnjavanja parcela čime se pojeftinjuje proizvodnja po jedinici mjere, kao i pružanje veće podrške, od strane države, proizvođačima u njihovom nastojanju da svoje proizvode registruju kao domaće trgovačke marke (brendiranje proizvoda) i plasiraju na tržište.*

2.1. POVRTLARSTVO

Povrtlarska proizvodnja se najčešće i danas odvija po navici, bez adekvatne agrotehnike i kvalitetnog sjemenskog i sadnog materijala.

Da bi se povećali prinosi po jedinici površine pod povrtnim biljem i da bi se ova oblast biljne proizvodnje svrstala u profitabilnu proizvodnju potrebno je iz temelja promijeniti navike u povrtlarskoj proizvodnji.

Neophodno je primijeniti savremenu tehnologiju gajenja, kvalitetan sjemenski i sadni materijal, pravilnu ishranu i zaštitu usjeva, te navodnjavanje.

Proizvodnja u plastenicima zadnjih godina sve je intenzivnija, jer obezbjeđuje veći profit zbog orjentisanosti na vansezonsku proizvodnju (paradajz, paprika, salata, krastavac i dr), potrebna je mala površina i mala radna snaga, a i prinosi su veći od uzgoja na otvorenom.

Prema raspoloživim podacima na području opštine Derventa se nalazi 21 plasteničar sa ukupnom površinom plastenika preko dva hektara, a na području opštine Modriča pod plastenicima se nalazi oko 6550,00 m². Za područje grada Doboja nisu dostupni podaci o ukupnoj površini plastenika.

Postoji mnogo kultura, koje se mogu uzgajati u plastenicima, kao što su: paradajz, paprika, krastavac salatni, salata, mladi luk, špinat, jagode, cvijeće, blitva, karfiol, dinja, lubenica, patlidžan, mahune, tikvice, krastavac kornišon i drugo - ovisno o tržištu.

Poznato je da ovi proizvodi pripadaju kategoriji proizvoda koji vrlo brzo kaliraju što predstavlja veliki problem proizvođačima ako nisu obezbijedili siguran plasman za kratko vrijeme ili unaprijed nisu zagovorili otkup. **Zbog ovog problema i obim plasteničke proizvodnje nije na onom nivou na kom bi mogao biti. Rješenje je izgradnja hladnjača u kojima bi se produžio vijek trajanja ovih povrtlarskih proizvoda.**

Iako ovaj vid proizvodnje u zadnje vrijeme sve više raste ipak nije na zadovoljavajućem nivou s obzirom na povoljne uslove.

Ovu vrstu proizvodnje trebalo bi u budućnosti još više podržavati kroz razne vidove podsticaja, jer je ona izvor kontinuirane proizvodnje i snabdjevenosti tržišta tokom cijele godine i zato što je plastenička proizvodnja budućnost domaćinstava s malom površinom zemljišta, koja raspolažu s nedovoljno radne snage. Uz izgradnju kapaciteta (hladnjača) za adekvatan smještaj viškova proizvoda da bi se spriječilo brzo propadanje i izgradnjom prerađivačkih kapaciteta ovaj vid proizvodnje će doživjeti ekspanziju i bavljenje plasteničkom proizvodnjom će postati unosan posao.

2.2. VOĆARSTVO

Voćarska proizvodnja predstavlja jedan od najprofitabilnijih vidova poljoprivredne proizvodnje, ali profitabilnost je direktno proporcionalna s primjenom tehničko-tehnoloških znanja (veća primjena agrotehničkih mjera daje veće prinose). Poljoprivredni proizvođači koji se odluče da investiraju u voćarsku proizvodnju moraju da prihvate potpuno novi način rada i razmišljanja, jer je tehnologija uzgoja umnogome izmijenjena prethodnih nekoliko godina.

Problem u voćarskoj proizvodnji je tradicionalno nemaran odnos prema voćarskim kulturama. Ozbiljno bavljenje voćarstvom znači odbacivanje ustaljene prakse ulaska u voćnjake samo u vrijeme berbe i za vrijeme rezidbe. Proizvođači moraju na vrijeme shvatiti, da će u surovim tržišnim uslovima šansu za prolaz na tržištu imati samo oni koji prihvate savremene tehnologije proizvodnje, a pogotovu standarde kvaliteta (GlobalGAP, Integralna proizvodnja).

Osnovno pravilo za sve voćare koji proširuju svoje zasade ili prvi put sade voćnjake, je da prikupe što više podataka koji su karakteristični za lokalitet gdje se planira sadnja. Uz korištenje usluga stručnjaka prilikom istraživanja i prikupljanja podataka o klimatskim i zemljišnim parametrima, takođe je potrebno posavjetovati se s kompetentnim stručnjacima iz oblasti voćarstva oko odabira vrste i sorte, kao i o načinu zasađivanja i primjene agrotehničkih mjera. **Svaki voćar mora da zna da bez kvalitetnog sadnog materijala i pripreme zemljišta nema savremenog voćarstva.**

Nijedna poljoprivredna grana ne može donijeti toliku zaradu kao voćarstvo, pogotovu u brdsko planinskim područjima. To je jedna od najproduktivnijih poljoprivrednih grana, koja

višestruko nadmašuje rentabilnost drugih poljoprivrednih grana. Voćarstvo je jedna od rijetkih grana poljoprivrede gde je urađen veliki zaokret u uvođenju novih tehnologija i promjeni strukture sortimenta, što je velika zasluga nauke, struke ali i proizvođača koji su prihvatili nove tehnologije.

Da bi jedan voćar bio konkurentan na tržištu i da bi mogao živjeti od voćarenja morao bi imati savremenu proizvodnju na najmanje tri hektara površine, prinose 25-40 tona po hektaru i najmanje 80% prvoklasnog roda.

Tabela: Proizvodnja voća

Opština/grad	Jabuke ukupna proizv. (tona)	Kruške ukupna proizv. (tona)	Šljive ukupna proizv. (tona)	Višnje ukupna proizv. (tona)
	2011. godina	2011. godina	2011. godina	2011. godina
Doboj	303	164	1938	113
Derventa	419	190	1360	240
Modriča	324	185	2617	155

Napomene:

Podaci proizvodnje za 2011. godinu su preuzeti iz Statističkog godišnjaka Republike Srbije 2012.

Iz tabele je vidljivo da se na ovom posmatranom dijelu dobojske regije ubjedljivo najviše proizvodi šljiva.

Tabela: Vrijednost otkupljenih i prodatih proizvoda poljopr. prema grupama proizvoda u RS, četvrto tromjesečje 2012. godine⁶

Grupa proizvoda	Otkup	Prodaja	Indeksi (po kvartalima) IV 2011/ IV 2012	
			Otkup	Prodaja
Ratarski proizvodi	5 164 014	8 175 466	75,1	149,4
Voćarski i vinogradarski proizvodi	1 418 894	2 129 265	111,8	69,6

Iz ove tabele je vidljivo da je otkup ratarskih proizvoda smanjen za 24,9 ideksnih poena u odnosu na isti period 2011. godine, dok je prodaja porasla za 49,4 indeksna poena.

Istovremeno kada su u pitanju voćarski i vinogradarski proizvodi za isti period, otkup je povećan za 11,8, a prodaja smanjena za 30,4 indeksna poena.

⁶ <http://www.rzs.rs.ba> Podaci preuzeti 31.5.2013

Tabela: Prosječne cijene (u KM) otkupljenih i prodatih poljopr. proizvoda prema grupama proizvoda u RS, četvrto tromj. 2012. godine

Vrsta proizvoda	Otkup	Prodaja
Pšenica, merkantilna, t	468,56	429,50
Kukuruz u zrnu, merkantilni, t	472,03	463,20
Soja, suvo zrno, kg	1,09	1,05
Krompir merkantilni, kg	0,60	0,52
Pasulj, kg	3,81	–
Mrkva, kg	0,84	0,71
Kupus, kg	0,27	0,31
Jabuke, kg	1,16	0,82
Kruške, kg	1,39	0,97
Šljive za preradu, kg	0,45	–
Voćne sadnice i kalemovi	–	2,28

Zbog usitnjenosti posjeda, a da bi se dobila rentabilnost proizvodnje i konkurentnost na tržištu neophodna su udruživanja voćara u udruženja ili zadruge. Po zvaničnim podacima na ovim prostorima dobojske regije najzastupljenija je šljiva pa slijede jabuka, kruška, višnja itd.

2.3. HORTIKULTURA

Slika: Hortikultura⁷

Hortikultura se još može definisati kao nauka o uzgoju i njezi flore i faune u vrtu. Razlikuje se u odnosu na agrikulturu tj. agronomiju prvenstveno u tome što latinski *ager* (g. *agri*) znači polje, seosko imanje, dakle označava znatno veću površinu od *hortus*-a tj. vrta.

Dobojska regija ima sve preduslove za bavljenjem hortikulturom, kao specifičnim dijelom poljoprivrede. Ti dobri preduslovi se ogledaju prije svega u dobrim klimatskim uslovima, dužini vegetacionog perioda i jeftinoj radnoj snazi. **Sve ove pogodnosti daju dobre uslove za plantažnu proizvodnju cvijeća u plastenicima i na otvorenom prostoru.**

⁷ <http://www.namestaj.rs/kategorija/31/g-terase-dvorista-i-baste/548/hortikultura-uredjenje-vrtova-i-travnjaka>, preuzeto 26. 5. 2013.

Pored povoljnih uslova za bavljenjem ovim vidom proizvodnje ni blizu nije iskorišten ovaj potencijal.

Značajniji privredni subjekti koji se bave hortikulturom na posmatranom području su „Centar za sjemensko- rasadničku proizvodnju- rasadnik Stanovi Doboj“, vrti centar „Marić“ Derventa i Udruženje poljoprivrednika „Posavina“- sekcija cvjećara iz Obudovca.

Rasadnik Stanovi se nalazi na lokalitetu Stanova i Usore čija je ukupna površina 37 ha. Proizvodni program se sastoji od šumske proizvodnje, hortikulturne proizvodnje koja je zastupljena sa preko 100 vrsta i proizvodnje ljekovitog bilja (lavanda i kamilica) koja se obavlja na površini od šest hektara.

Hortikulturna proizvodnja je cca 250.000 sadnica:

1. Sjemenište - 90.000 komada;
2. Ožilište - 1.000 komada;
3. Pikirište - 125.000 komada i
4. Rastilište - 34.000 komada.

Ovaj rasadnik je opremljen plastenikom za ožiljavanje hortikulturnog sadnog materijala, hladnjačom i brojnom rasadničkom mehanizacijom. U sklopu rasadnika nalazi se i sjemenski centar za proizvodnju sjemena i centralni magacin centra.

Veliki potencijal se vidi u proizvodnji cvijeća i ukrasnog bilja namijenjenom za izvoz, a i domaće tržište nije ni blizu zasićeno ovim proizvodima, što pokazuje još uvijek veliki uvoz cvijeća i ukrasnog bilja. Međutim, novim zakonskim rješenjima u Republici Srpskoj mali uzgajivači cvijeća i

ukrasnog bilja uvećavaju troškove proizvodnje čime smanjuju rentabilnost i konkurentnost na tržištu. Naime, ***Pravilnik o registraciji uzgajivača cvijeća u RS-u*** predviđa da svaki proizvođač koji hoće da proizvodi sadni materijal (cvjećar ili povrtlar) mora biti upisan u registar proizvođača sadnog materijala kod Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS i mora imati odgovarajuću stručnu spremu, a ako nema, mora zaposliti jedno lice s odgovarajućom stručnom spremom. Samo mali broj većih proizvođača se registrovalo u skladu s Pravilnikom.

Mali proizvođači smatraju da ne mogu ekonomski opstati ako bi postupili po Pravilniku, a ako bi nastavili proizvodnju po starom došli bi na udar zakona.

Jedan od izlaza za male proizvođače sadnog materijala je i stupanje u ugovorni odnos, kao kooperant, sa zadrugama. Time bi legalizovali svoj rad jer bi zadruga vršila stručni nadzor i kontrolu proizvodnje, pa ne bi morali zapošljavati lice sa odgovarajućom stručnom spremom.

3. TURIZAM I DOMAĆA RADINOST

3.1. TURIZAM

Slika: Seoski turizam⁸

Geografska pozicija, prirodni resursi, kulturno-istorijski spomenici, etno-kulturna obilježja, raznovrsna flora i fauna i dobra saobraćajna povezanost regije Doboj sa bližim i daljim okruženjem čine kvalitetne preduslove za razvoj turizma, a posebno razvoj seoskog turizma.

Po Zakonu o turizmu Republike Srpske (sl. glasnik RS, br. 70/11) i Uredbi o upisu u registar seoskih domaćinstava i pružaoca ugostiteljskih usluga u apartmanima, kućama za odmor i sobama za iznajmljivanje („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj: 87/2010.) da bi se neko bavio turističkom djelatnosti na selu mora biti upisan u **Registar seoskih domaćinstava i pružaoca ugostiteljskih usluga u apartmanima, kućama za odmor i sobama za iznajmljivanje**.

Upis u Registar i vođenje Registra obavlja Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge (APIF) Banja Luka, na 44 lokacije u Republici Srpskoj.

Prednosti upisa u ovaj registar su mogućnost promocija koje vrše lokalne turističke organizacije, mogućnost unapređenja ponude kroz dodatnu edukaciju i mogućnost apliciranja za neki od domaćih i međunarodnih grantova koji potpomažu razvoj ovog vida turizma.

Upisom u Registar bilo bi omogućeno i interesno udruživanje davalaca usluga kao i povećana mogućnost plasmana proizvoda kućne (domaće) radinosti.

Problem predstavljaju nejasnoće o poreskim obavezama, prijavama radnika, fiskalnim kasama, izdavanjima računa i drugo, što je jedan od bitnijih razloga još uvijek malog broja upisanih u registar.

S druge strane, bavljenje seoskim turizmom bez upisivanja u registar predstavlja kršenje zakona i izlaže se mogućim sankcijama.

⁸ <http://www.kotromanicevo.com/galerija.html>, preuzeto 27. 3. 2013.

Dolasci i noćenja turista

Podaci u donjoj tabeli su uzeti iz *Statističkog biltena br.8- ugostiteljstvo i turizam* u izdanju Republičkog zavoda za statistiku, Banja Luka 2012.

Tabela: Dolasci i noćenja turista

Grad/ opština	Dolasci			Noćenja		
	Ukupno	Domaći	Gosti	Ukupno	Domaći	Gosti
Doboj						
2008	5.502	2829	2673	10697	5584	5113
2009	4758	2479	2279	8513	4257	4256
2010	5116	2854	2262	7789	4021	3768
2011	4985	2490	2495	11145	5628	5517
Derventa						
2008	1764	499	1265	3941	1043	2898
2009	1603	553	1050	2949	1065	1884
2010	1581	462	1119	2719	691	2028
2011	1459	487	972	3856	945	2911
Modriča						
2008	1925	1616	309	2769	2007	762
2009	1020	784	236	2516	2129	387
2010	1727	1010	717	2960	1764	1196
2011	2171	1460	711	3207	1967	1240

Turističko- ugostiteljski kapaciteti na području grada Doboja su: hoteli „Park“ i „Integra“, etno selo „Kotromanićevo“, Udruženje za sport i rekreaciju „Goransko jezero“, seoska domaćinstva na Ozrenu, SRC „Preslica“.

Značajniji derventski kapaciteti u ugostiteljstvu i turizmu su hotel „Biser“, motel „Babino Brdo“, motel „Dvor“, „Sportsko-rekreativni centar Derventa“, „Sportsko-rekreativni centar Olimp“.

Značajniji turističko-ugostiteljski kapaciteti opštine Modriča su: moteli „Majna“, „Belle-vue“, „Dvorac“ i „Gagi“, te Sportsko-rekreacioni centar „Gornji Riječani“.

Prilikom bavljenjem seoskim turizmom imaju seoska domaćinstva koja egzistiraju temelje na poljoprivredi jer putem njega mogu da plasiraju višak svojih proizvoda. Osim prodaje poljoprivrednih i drugih proizvoda, prihod u okviru seoskog domaćinstva može se ostvariti i pružanjem usluga smještaja, prehrane, učestvovanja u nekim oblicima poljoprivrednih radova.

Opštine iz ovog dijela dobojske regije u svojim razvojnim dokumentima veliku pažnju posvećuju razvoju seoskog turizma i turizma uopšte, samo bi trebale više sredstava odvajati za unapređenje i razvoj turizma.

3.2. DOMAĆA RADINOST

Domaća (kućna) radinost je specifična vrsta djelatnosti koja se obavlja kod kuće, a ne tiče se kućnih poslova i koja obezbjeđuje novčanu zaradu onima koji je obavljaju. To je djela-

tnost izrade, dorade i oplemenjivanja predmeta kod kojih preovladava ručni rad i koji imaju estetsko obilježje narodne umjetnosti.

Kućna (domaća) radinost i sporedno zanimanje zapravo se ubrajaju u obrtničku djelatnost, a mogu je obavljati sve fizičke osobe koje nisu obveznici PDV-a. **Kućna radinost** se odnosi na proizvodnju, dok **sporedno zanimanje** znači obavljanje usluga.

Lista djelatnosti koje se smatraju domaćom radinosti: 1. pletenje i štrikanje; 2. tkanje, 3. kukičanje - heklanje i necovanje (izrada čipke, stolnjaka, ukrasnih detalja, odjevnih predmeta i slično), 4. vez raznih tekstilnih proizvoda, 5. premotavanje i upređanje konca i vune, 6. izrada suvenira, 7. izrada narodnih nošnji, 8. izrada predmeta sa narodnim vezom, 9. izrada proizvoda drvene domaće galanterije (vretena, preslice, oklagije, drvenih korita, kalice i slično), 10. ručna izrada predmeta od sitnih otpadaka od kože, tekstila, klirita i sličnih materijala, 11. proizvodi od pluta, slame i drugih pletarkih materijala, 12. košarački i pletarski proizvodi, 13. figurice i drugi ukrasni keramički predmeti i td.

Razvojem seoskog turizma i turizma uopšte u Doboju, Derventi i Modriči može se povećati isplativost i obim proizvodne u domaćoj (kućnoj) radinosti, jer će se povećati potražnja za proizvodima iz domaće radinosti.

Domaća radinost se može obavljati samostalno ili u okviru interesnih udruženja građana.

4. ŠTAMPARSKA I GRAFIČKA DJELATNOST

Slika: Štamparska djelatnost⁹

Grafička, štamparska i informativna djelatnost posljednjih godina zauzima sve značajniji segmenat u industrijskoj proizvodnji. Ova djelatnost, kao prateća proizvodnja i pružanje usluga, za potrebe privrede i van nje, bilježi rast proizvodnje. Instalirani kapaciteti su izuzetno veliki, međutim nedovoljno su iskorišteni. Zbog uvoza repromaterijala za ovu privrednu granu smanjena je isplativost bavljenja ovim poslom. Posljednjih godina ovaj sektor karakteriše osnivanje velikog broja malih odnosno mikro preduzeća, te je i proizvodnja organizovana prvenstveno u malim i mikro privatnim preduzećima.

⁹ <http://www.komorars.ba> Preuzeto 27. 5. 2013. godine.

Na regiji Doboj, grafička djelatnost je prilično razvijena tako da su u svim opštinama regije Doboj zastupljene firme i preduzetnici iz grafičke djelatnosti čija ponuda obuhvata štampanje knjiga, časopisa, novina, kataloga, te korićenje štampanog materijala. Tehničko-tehnološka opremljenost firmi iz ovog sektora je na visokom nivou.

Tabela: Proizvodnja industrijskih proizvoda u 2010. i 2011. godini.¹⁰

Šifra proizvoda	Naziv proizvoda i djelatnosti	Vrsta proizvo dnje	Jedinica mjere	Proizvedena količina	
				2010.	2011.
18	ŠTAMPANJE I UMNOŽAVANJE SNIMLJENIH ZAPISA				
18.11.10.00	Štampane novine, žurnali ili časopisi, koje izlaze najmanje četiri puta sedmično	0	kg	613 360	592 469
18.12.12.30	Štampani komercijalni katalogi	0	kg	229 145	183 266
18.12.12.50	Štampani trgovački reklamni materijal (isklj. komercijalne kataloge)	0	kg	37 545	47 854
18.12.13.00	Štampane novine, žurnali i časopisi, koji izlaze manje od četiri puta sedmično i ostale periodične publikacije	0	kg	137 816	105 791
18.12.14.07	Štampane knjige, brošure, leci i sličan štampani materijal, u pojedinačnim listovima	0	kg	750 152	993 025
18.12.14.14	Štampane knjige, brošure, leci i sličan štampani materijal (isklj. u pojedinačnim listovima)	0	kg	67 266	58 320
18.12.14.21	Štampane dječije slikovnice, knjige za crtanje i bojenje	0	kg	68 250	77 400
18.12.14.63	Štampane slike, dezeni ili fotografije	0	kg	166	160
18.12.19.10	Štampani kalendari svih vrsta, uklj. kalendarske blokove	0	kg	111 790	92 764
18.12.19.90	Ostali štampani materijal, d. n.	0	kg	762 288	448 863
18.13.30.00	Ostale grafičke usluge	0	ef. čas	4 147	5 965
18.14.10.30	Uvezivanje i dovršavanje brošura, magazina, kataloga, uzoraka i oglasne literature uklj. slaganje, spajanje, šivenje, lijepljenje, orezivanje, ukoričavanje.	0	ef. čas	12 079	6 060

U tabeli su dati podaci za Republiku Srpsku zato što nisu dostupni podaci za posmatrane opštine.

¹⁰ Podaci u tabeli preuzeti iz Biltena industrije br. 15. str. 24, 2012. godina, Republički zavod za statistiku Banja Luka.

Na regiji Doboju, grafička djelatnost je prilično razvijena, a najvećim proizvodno/uslužnim kapacitetima raspolaže Grafičar Doboju. Iako ima najveće kapacitete ova firma je došla u nezavidan položaj. U svim opštinama regije Doboju zastupljene su firme i preduzetnici u grafičkoj djelatnosti čija ponuda obuhvata štampanje knjiga, časopisa, novina, kataloga, te korišćenje štampanog materijala. Među značajnijim nalaze se: Preduzeće „Eko-vit“ iz Doboja; Štamparija Udruženja distrofičara „DMP“ iz Doboja (preduzeće koje se ima status preduzeća za profesionalno, radno osposobljavanje i zapošljavanje osoba sa invaliditetom); S.Z.R. „GRAVOGRAF“ Doboju; SZGR samostalna zanatska grafička radnja „RPS- GRAFIKA“ u Doboju; štamparija „Intergraf DK – Derventa“ i Grafički studio „GS Komerc“ doo iz Modriče.

Proizvođači u ovom sektoru su, zbog velike konkurencije, prisiljeni da dodatno ulažu u opremu da bi postigli viši nivo kvalitete i da bi postali konkurentniji na tržištu. Ulaganja u ovaj sektor u cilju opstanka na tržištu dovode do toga da je bavljenjem ovim poslom sve skuplje i skuplje.

II -SEGMENT II- ANALIZA ZAKONSKE REGULATIVE

Navešćemo šta je sve neophodno fizičkom licu u postupku registracije za bavljenje poljoprivrednom djelatnošću, kao i drugom preduzetničkom djelatnošću (turizam i domaća radnost i štamparska i grafička djelatnost).

1. KORAK: Pribavljanje odobrenja za obavljanje djelatnosti

Odobrenje za obavljanje poljoprivredne i druge preduzetničke djelatnosti izdaje Odjeljenje za privredu i društvene djelatnosti opštine Modriča, Derventa i Odjeljenje za privredu grada Doboja.

Potrebna dokumentacija:

1. Popunjen obrazac zahtjeva;
2. Ovjerenu kopiju lične karte, odnosno pasoša za stranog državljanina;
3. Uvjerenje o nezaposlenosti koje izdaje Zavod za zapošljavanje Republike Srpske ili ovjerenu kopiju radne knjižice za obavljanje osnovnog zanimanja, a za obavljanje dopuskog, odnosno dodatnog zanimanja-dokaz da je lice u radnom odnosu ili da je korisnik penzije (rješenje o priznavanju prava na penziju);
4. Dokaz da pravosnažnom odlukom nadležnog organa nije izrečena mjera zabrane obavljanja djelatnosti (Uvjerenje Osnovnog suda);
5. Uvjerenje o opštoj zdravstvenoj sposobnosti, odnosno posebnoj zdravstvenoj sposobnosti;
6. Dokaz o posjedovanju odgovarajuće stručne spreme ili dokaz o zapošljavanju lica sa odgovarajućom stručnom spremom, ako je to posebnim zakonom propisano;

7. Ovjerenu pisanu izjavu o ispunjenosti uslova u pogledu opreme, odnosno sredstava rada, kadrova, odgovarajućeg poslovnog prostora, kao i drugih uslova;
8. Opštinsku administrativnu taksu zavisno od vrste djelatnosti (predhodno navedena i kreće se od 40-120 KM zavisno od djelatnosti koja se registruje i opštine u kojoj se registruje):

2. KORAK: Izrada pečata

Pečat se može izraditi u bilo kojoj pečatoreznici, gdje je na uvid potrebno priložiti rješenje o obavljanju djelatnosti.

3. KORAK: Registracija preduzetnika kod Poreske uprave Republike Srpske

Od 01.01.2010. godine, Poreska uprava RS vrši, pored registracije obveznika direktnih poreza i registraciju obveznika i uplatioca doprinosa.

Prijava poreskog obveznika ili uplatioca doprinosa vrši se kod organizacione jedinice Poreske uprave u čijoj se nadležnosti nalazi sjedište preduzetnika (preduzetnik je dužan podnijeti prijavu za upis u registar obveznika u roku od pet dana od dana izdavanja rješenja o obavljanju djelatnosti).

Za registraciju poreskog obveznika ili uplatioca doprinosa, potrebno je Poreskoj upravi dostaviti:

1. Popunjen obrazac prijave PR2 (za poreze);
2. Popunjen obrazac prijave PD3100 (za doprinose);
3. Rješenje opštinskog organa o obavljanju djelatnosti;
4. Ovjerenu kopiju lične karte ili pasoša (za strane državljane);
5. Republičku administrativnu taksu (2KM).

Potvrda o registraciji poreskog obveznika, dobija se u roku od dva do tri dana od dana podnošenja zahtjeva.

4. KORAK: Otvaranje žiro-računa

Žiro-račun možete otvoriti u bilo kojoj poslovnoj banci. Prilikom otvaranja računa banci je potrebno dostaviti:

1. Rješenje opštinskog organa o obavljanju djelatnosti;
2. Kartone deponovanih potpisa lica ovlašćenih za potpisivanje naloga radi raspolaganja sredstvima sa računa (obrazac se dobija u banci);
3. Potvrdu o registraciji poreskog obveznika.

5. KORAK: Registracija kod uprave za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine

Prijava obveznika PDV-a, vrši se kod mjesno nadležnog regionalnog centra Uprave za indirektno oporezivanje BiH. Obavezi prijavljivanja obveznika PDV-a podliježu sva lica čiji oporezivi promet dobrima ili uslugama u prethodnoj godini prelazi ili je vjerovatno da će prijeći prag od 50.000 KM.

Za registraciju obveznika PDV-a potrebno je dostaviti:

1. Zahtjev za registraciju PDV obveznika; (može se preuzeti na sajtu: <http://www.uino.gov.ba/c/Porezi/PDV/Obrasci.html>)
2. Rješenje opštinskog organa o obavljanju djelatnosti;
3. Potvrdu o registraciji poreskog obveznika od Poreske uprave RS;
4. Uplatnica na ukupan iznos od 15 KM na ime troškova upisa;
5. Druge dokumente u zavisnosti od registracije, a u skladu sa Pravilnikom o registraciji i upisu u jedinstveni registar obveznika indirektnih poreza.

6. KORAK: Početak obavljanja djelatnosti

Preduzetnik je dužan da počne sa obavljanjem djelatnosti najkasnije u roku od 30 dana od dana dostavljanja rješenja o obavljanju djelatnosti.

Poljoprivredno gazdinstvo mora biti registrovano u Agenciji za posredničke, informatičke i finansijske usluge RS, ad Banja Luka (APIF), a ako je ranije registrovano mora obnoviti registraciju u periodu od 01.04.-31.07.2013. godine. U slučaju da poljoprivredno gazdinstvo ne obnovi registraciju, briše se iz registra.

Samo registrovana poljoprivredna gazdinstva ostvaruju pravo na podsticaje iz budžeta RS i budžeta opština Modriča, Derventa i Doboj, po osnovu bavljenja poljoprivrednom djelatnošću, a imaju i druge pogodnosti utvrđene zakonskim i podzakonskim aktima u ovoj, kao i drugim preduzetničkim djelatnostima.

Poželjno je da se fizička lica koja se bave poljoprivrednom ili nekom drugom preduzetničkom djelatnošću učlane u udruženja, kako bi ostvarili određena prava: pravo na povoljniju kupovinu repromaterijala, organizovanje prodaje, stručno edukovanje i slično. U Republici Srpskoj poznata su udruženja ratara i povrtlara „Farmer“ u Bijeljini, smješteno u ulici Srpske dobrovoljačke garde, broj 4, Udruženje proizvođača povrća Laktaši, Udruženje poljoprivrednika „Posavina“ Obudovac, Šamac, pri kojoj djeluje Sekcija cvjećara, Udruženje voćara, Čatrnja bb, Gradiška, Udruženje grafičara RS, Banja Luka, Turističke agencije u opštinama Modriča i Doboj, Udruženje trgovine, turizma i ugostiteljstva pri Privrednoj komori RS, Banja Luka i druga. Na osnovu zakona o zanatsko-preduzetničkoj djelatnosti doneseni su posebni Pravilnici kojima se pobliže reguliše ova djelatnost (da li je potreban poslovni prostor, poslovi koji se mogu obavljati sezonski, djelatnosti koje se smatraju starim i umjetničkim zanatima i dr).

III- SEGMENT III- ANALIZA FINANSIJSKIH ASPEKATA-

A) ANALIZA POTENCIJALNIH IZVORA FINANSIRANJA

1. KOMERCIJALNI KREDITI

1.1. INVESTICIONO-RAZVOJNA BANKA REPUBLIKE SRPSKE

Analizirajući ponudu kreditnih linija Investiciono-razvojne banke Republike Srpske (IRBRS) izdvojili smo dvije atraktivne kreditne linije i to:

a) krediti za poljoprivredu i

b) Krediti za mikrobiznis u poljoprivredi.

Dodatne informacije vezane za ove kreditne linije (potrebna dokumentacija i dr) mogu se dobiti u banci.

1.2. NOVA BANKA AD BANJA LUKA

Interesantno je da i oni, pored komercijalnih namjenskih i višenamjenskih kredita, nude kreditnu liniju za mikrobiznis u poljoprivredi iz sredstava IRBRS-a, uz iste uslove (namjena, rok otplate, iznosi, grejs period) sa nešto višim kamatnim stopama (za oko 0,3%) nego što su kod IRBRS-a.

Komercijalni namjenski ili višenamjenski krediti kod svih banaka su uglavnom sa većom kamatnom stopom (do 15%) sa nepovoljnijim rokovima otplate i sa rigoroznijim uslovima za odobravanje.

Dodatne informacije za sve vrste kredita iz njihove ponude se mogu dobiti u najbližoj poslovnoj jedinici Banke.

1.3. NLB RAZVOJNA BANKA BANJA LUKA AD

Kredit za poljoprivredu NLB Razvojne banke a.d. Banja Luka je kredit, namijenjen poljoprivrednim proizvođačima, koji imaju stalna mjesečna primanja.

Banka odobrava kredit za poljoprivredu u iznosu od 1.000 KM do 40.000 KM.

Rok otplate kredita može biti ugovoren na period do sedam godina, uz mogućnost ugovaranja grejs perioda. Kamatna stopa za kredite do godinu dana je fiksna i iznosi 6,4% godišnje, a za kredite sa rokom od jedne do sedam godina je takođe fiksna i iznosi 7,6% godišnje.

Sve ostale informacije vezane za ovaj kredit mogu se dobiti u poslovnica bank.

1.4. PARTNER MIKROKREDITNA FONDACIJA

Mikrokreditna fondacija (MKF) Partner u svojoj ponudi ima **kreditnu liniju „AGRO kredit“** koja je namijenjena za finansiranje sljedećeg: - *podizanje dugogodišnjih nasada voćnjaka, vinograda*; - *nabavku sadnica voća (jagoda, jabuka, krušaka, šljiva, lješnika, oraha i ostalog voća)*; - *nabavku sistema za navodnjavanje*; - *nabavku plastenika i plasteničke opreme*.

Uslovi Agro kredita:

- a) *Visina: minim. iznos 1.000,00 KM maksim. iznos 10.000,00 KM;*
- b) *Rok otplate do 60 mjeseci, sa grejs periodom do 36 mjeseci u zavisnosti od namjene i kulture;*
- c) *Kamatna stopa je nominalna i iznosi 9,99% na godišnjem nivou.*

Većina mikrokreditnih fondacija i/ili organizacija daju slične uslove za poljoprivredne kredite (kao i MKF Partner), ako ih imaju u svojoj ponudi, a za ostale kredite kamatne stope su enormno velike i kreću se od 15% do 25% na godišnjem nivou.

2. MIKROGRANTOVI

2.1. KREDITNI FOND „PARTNER“

Fond „Partner“ predstavlja revolving fond Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS, a krediti, u ukupnom iznosu od 2. 240 000,00 maraka, plasiraju se pod najpovoljnijim kamatnim stopama na tržištu i dostupni su registrovanim poljoprivrednim proizvođačima, akcionarskim društvima iz oblasti poljoprivrede, poljoprivrednim zadrugama, te ostalim pravnim licima registrovanim za obavljanje poljoprivredne djelatnosti. Krediti su namijenjeni *za izgradnju novih objekata za stočarstvo; kupovinu osnovnog stada; **podizanje novih višegodišnjih zasada (voćnjaci i vinogradi) i za podizanje staklenika i plastenika.*** Iznos kredita je od 10.000,00 KM do 100.000,00 KM uz rok otplate do pet godina, sa grejs periodom od 12 mjeseci i kamatnom stopom 3,25% (nominalna kamatna stopa) ili 3, 56% do 4,31% (efektivna kamatna stopa).

2.2. AMERIČKA AGENCIJA ZA MEĐUNARODNI RAZVOJ (USAID) I ŠVEDSKA AGENCIJA ZA MEĐUNARODNI RAZVOJ (SIDA)

Program razvoja tržišne poljoprivrede (FARMA)

Projekat razvoja tržišne poljoprivrede (FARMA) – kojeg zajednički finansiraju Američka agencija za međunarodni razvoj (USAID) i Švedska agencija za međunarodni razvoj (Sida) – pomaže BiH da ojača svoju privredu i da se pripremi za pridruživanje EU putem pomoći koja poboljšava konkurentnost bh. poljoprivrednih proizvođača i preduzeća. USAID/Sida FARMA djeluje u tri poljoprivredna sektora: *mljekarstvo, voće i povrće, te sektor ljekovitog i aromatičnog bilja i meda.*

Ukupna sredstva namijenjena za ovaj projekat su 19 miliona USD, a početak implementacije ovog projekta je septembar 2009, a kraj ili završetak implementacije je februar 2015. godine.

3. KREDITNO-GARANTNI FONDOVI

3.1. KREDITNO-GARANTNI FOND REPUBLIKE SRPSKE

Kreditno-garantni fond Republike je osnovala Vlada RS 2010. godine i koji izdaje ili može izdavati garancije i za zainteresovana lica iz opština Derventa i Modriča te iz grada

Doboja. Rad ovog fonda je regulisan Zakonom o Garantnom fondu RS, („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 50/10).

Više detalja o načinu apliciranja i korištenja ovog Garantnog fonda može se naći u svim bankama čije je sjedište u Republici Srpskoj, jer Garantni fond ima potpisane ugovore o poslovno- tehničkoj saradnji s tim bankama.

3.2. KREDITNO-GARANTNI FONDOVI LOKALNOG NIVOVA

Administracija **grada Doboja**, kako kažu, planira formiranje grant finansijke podrške za podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća (MSP) i preduzetništva i planira se obezbjeđenje pretpostavke za osnivanje i rad Garantnog fonda na području grada Doboja. **Fond bi predstavljao kvalitetno sredstvo podrške razvoju MSP-a i ekonomije uopšte na lokalnom nivou.**

Kreditno-garantni fond za (MSP-SME) u **opštini Derventa** ne postoji, ali je njegovo uspostavljanje planirano u Strategiji razvoja opštine Derventa 2011.-2016. godine.

Istom Strategijom razvoja planirano je da se uspostavi Kreditni garantni fond- fondacija za razvoj poljoprivrede na prostoru opštine Derventa.

Na području **opštine Modriča** ne postoje kreditno garantni fondovi za poljoprivredu, turizam i grafičku djelatnost.

Formiranje kreditno garantnih fondova na lokalnom nivou bi ubrzalo razvoj poljoprivrede, turizma a posebno seoskog turizma i kućne radinosti, te bi se ubrzao razvoj i tehnička opremljenost grafičke i izdavačke djelatnosti. S tim u vezi sugerišemo gradu Doboju i opštinama Derventa i Modriča da ubrzaju formiranje ovih kreditno garantnih fondova.

4. ANALIZA POSTOJEĆIH „START UP BUSINESS INKUBATORA“

Biznis inkubatori su specijalizovana preduzeća, koja pružaju podršku malim i srednjim preduzećima, prije svega u vidu korištenja poslovnog prostora pod vrlo povoljnim uslovima, administrativnih usluga, knjigovodstva, mentorstva i savjetovanja. Osnovni cilj Biznis inkubatora je da proizvede uspješne firme koje će poslije inkubacionog perioda postati finansijski održive i samostalne.

Start-up inkubatori su novi oblik preduzetničke infrastrukture, ali za razliku od drugih inkubatora, korisnici tog programa mogu, ali i ne moraju, biti privredni subjekti. Prije svega se podupiru **fizička lica** u osmišljavanju i postavljanju poslovnih modela koji nude inovativno rješavanje problema bez uslova otvaranja vlastite firme i uz pomoć mentora.

Nezavisni biro za razvoj (**NBR**) **Modriča** upravlja s dva inkubaciona centra i to u Modriči i Šamcu. Ovi inkubatori nemaju svojstvo pravnog lica nego posluju kao odjeljenja NBR-a, pa je i upravljanje inkubatorima na nivou NBR-a.

Postoji **Start-up inkubator u Tarevcima opština Modriča.**

Kad su u pitanju **grad Doboj i opština Derventa ne postoje poslovni (biznis) inkubator centari**, ali je planirano njegovo formiranje u Strategiji razvoja opštine Derventa za period 2011- 2016. godina.

Glavni cilj start-up inkubatora je stvaranje poticajnog okruženja za samozapošljavanje mladih ostvarivanjem vlastitih poslovnih ideja pa je neophodno da se administracija ovog područja sa više odlučnosti i htjenja uključi u uspostavljanje Start - up inkubatora na svom području kako bi se ublažio odliv mladih kadrova i kako bi se omogućilo samozapošljavanje lica koja spadaju u kategoriju teško zaposljivih.

B) ANALIZA SISTEMA I ZAKONODAVNOG OKVIRA PO PITANJU POTICAJA, SUBVENCIIJA, PRELEVMANA I DRUGIH VIDOVA PODRŠKE ZA PRETHODNO NAVEDENE TRI TRŽIŠNE GRANE (NA LOKALNOM, ENTITETSKOM I DRŽAVNOM NIVOU)

1. ENTITETSKI NIVO

Uslovi koje moraju da ispunjavaju pravna i fizička lica za ostvarivanje prava na novčane podsticaje, postupci za njihovo ostvarivanje, vrsta, visina i način isplate novčanih podsticaja, obaveze koje mora da ispuni korisnik nakon primanja novčanih podsticaja, kao i potrebna dokumentacija i obrasci na nivou Republike Srpske u 2013. godini, regulisani su slijedećim pravilnicima i dopunama pravilnika:

- ▶ **Pravilnik o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvoj poljoprivrede i sela u Republici Srpskoj od 01. 03. 2013. godine (Službeni glasnik RS broj 19/13);**
- ▶ **Pravilnik o izmjenama i dopunama pravilnika o uslovima i načinu ostvarivanja novčanih poticaja za razvoj poljoprivrede i sela (Sl. glasnik RS broj 44, od 29.05.2013.)**

Ovi Pravilnici se mogu naći na zvaničnoj web stranici Vlade RS <http://www.vladars.net> – Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

2. LOKALNI NIVO

Analiza dostupnih podataka vezanih za planirane i realizovane poticaje iz sredstava budžeta grada Doboja i opština Derventa i Modriča pokazala je:

- ▶ da je u budžetu grada Doboja u 2012. godini planirano 100.000,00 KM za poljoprivredu, realizovano je 91.500,00 KM, a u 2013. godini planirano je 100.000,00 KM.
- ▶ da je u budžetu opštine Derventa u 2012. godini planirano za poljoprivredu ukupno 350.000,00 KM od toga: 21.500,00 KM za povrtlarstvo i hortikulturu, a realizovano je 13.237,00 KM; za voćarstvo planirano 15.000,00 KM, a realizovano je 6.652,50 KM. Za turizam i domaću radinost u 2012. godini je planirano 3.000,00 KM, a realizovano je 4.000,00 KM. U 2013. godini planirano je da se izdvoji: Za poljoprivredu ukupno 350.000,00 KM od toga: za povrtlarstvo i hortikulturu 18.000,00 KM, za voćarstvo 10.000,00 KM. Za turizam i domaću radinost je planirano da se izdvoji 75.000,00 KM, a za štamparsku i grafičku djelatnost 5.000,00 KM.
- ▶ da je u budžetu opštine Modriča za poljoprivredu planirano da se izdvoji 140.000,00 KM u 2012. godini a realizovano je 75.383,80 KM, dok je u 2013. godini planirano da se izdvoji 140.000,00 KM.

Vidljivo je da se i ovaj iznos sredstava ne iskoristi u 100% iznosu.

D) ANALIZA EKONOMSKIH I RAZVOJNIH STRATEGIJA CILJANIH OPŠTINA

sa pregledom prioriternih oblasti i predviđenih razvojnih projekata po opštinama za oblasti poljoprivrede, turizam i domaća radinost, štamparska i grafička djelatnost

1. ANALIZA STRATEGIJE INTEGRISANOG LOKALNOG RAZVOJA OPŠTINE DOBOJ U PERIODU OD 2011-2020. GODINE

U ovom odjeljku ćemo izdvojiti strateške izazove koji stoje pred administracijom opštine/grada Doboja.

Strateški izazov za opštinu Doboj predstavlja dalji razvoj malih i srednjih preduzeća (MSP) kao preduslov održive lokalne ekonomije. Perspektiva razvoja leži na privatnim preduzećima, kao jedinom profitabilnom segmentu u ukupnoj strukturi dobojske privrede.

Strateški izazov za grad Doboj će predstavljati podrška uspostavljanju novih prerađivačkih kapaciteta na njegovom području.

Jedan od osnovnih koraka **u razvoju poljoprivrede** predstavlja kreiranje registra svih proizvođača, s utvrđenim potencijalima za proizvodnju. Samo na ovaj način se može kreirati adekvatan sistem podsticaja.

Strateški izazov opštine Doboj je razvoj preduzetništva na selu i održive poljoprivredne proizvodnje.

Realizacija slijedećih operativnih ciljeva vodi do ostvarivanja ovog strateškog izazova:

- ▶ Razvijene preduzetničke radnje u seoskim područjima i poljoprivredna proizvodnja što će doprinijeti otvaranju najmanje 100 preduzetničkih radnji i stvaranju 500 radnih mjesta u seoskim područjima do 2015. godine,
- ▶ Razvijeni konkurentni turistički proizvodi i opremanje najmanje 20 seoskih domaćinstava za pružanje usluga smještaja i ishrane do 2014. godine.
- ▶ Kada je u pitanju grad Doboj, u strategiji razvoja u periodu od 2011- 2020 godine su, između ostalog naveli, kao prioritetni strateški cilj:

Regionalno konkurentni ljudski resursi, sa efikasnim programima podrške socijalno isključenih grupa i razvijenim kapacitetima ukupne društvene infrastrukture, što predstavlja vrlo bitan strateški cilj kada je u pitanju ovaj istraživački projekat.

Analizom stanja poslovnog okruženja i raspoloživih ljudskih resursa utvrđeno je da u gradu Doboju, kao i većini opština Bosne i Hercegovine, postoji evidentan raskorak između potrebne radne snage i obrazovnih i kvalifikacionih profila raspoložive radne snage. S obzirom na planiranu specijalizaciju Doboja kao saobraćajnog centra potrebno je vršiti stalno unapređenje obrazovnih institucija i programa u strateški prioritetnim područjima i usklađivanja sa potrebama razvoja Doboja.

Strateški izazov je stvaranje dinamičnijeg lokalnog tržišta rada sa organizovanim stalnim obukama i prekvalifikacijama i intenzivnom saradnjom između poslodavaca, Zavoda za zapošljavanje, lokalne uprave i njenih ustanova kao i nevladinog sektora, kako bi se osiguralo aktuelno i perspektivno prilagođavanje ponude i potražnje radne snage.

Istovremeno, osigurati integrisanje socijalno isključenih kategorija – ranjivih društvenih grupa koje svoje osnovne potrebe ne mogu zadovoljiti sopstvenim prihodima i u okviru standardnih programa javnih službi. Uključenost socijalno isključenih grupa bi se osigurala putem adekvatnih servisa podrške. Od realizacije ovog strateškog cilja zavisiće i realizacija prethodno identifikovanih ciljeva odnosno bez kvalitetnih stručnih resursa nemoguće je uticati na razvoj opštine u smjeru ekonomski perspektivne sredine.

Realizacija ovog strateškog cilja će biti omogućena putem realizacije slijedećih operativnih ciljeva:

- ▶ Integrisati socijalno isključene kategorije kroz osiguranje adekvatnih servisa podrške za ove populacije do 2015. godine,
- ▶ Pružiti podršku populaciji srednje i starije dobi u svrhu zapošljavanja i samozapošljavanja najmanje 50 nezaposlenih osoba godišnje do 2015. godine,
- ▶ Značajno unaprijediti uslove za rad sa mladima u svrhu njihovog uključivanja, profesionalnog razvoja i razvoja ličnosti do 2015. godine,
- ▶ Uspostavljeno strateško partnerstvo za rješavanje problema nezaposlenosti i socijalne isključenosti do 2013. godine.

2. ANALIZA STRATEGIJE RAZVOJA OPŠTINE DERVENTA 2011-2016.

Ovdje ćemo navesti (taksativno nabrojati) planirane razvojne programe i projekte.

2.1. PROJEKTI IZ OBLASTI MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

Formiranje poslovnog (biznis) inkubatora; Izrada i publikovanje godišnjeg privrednog vodiča; Kreditno-garantni fond za (MSP-SME); Osnivanje „One stop shop“ sistema na području opštine Derventa; Pomoć izvozno orijentisanim preduzećima; Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća (MSP) na prostoru opštine Derventa; Društveno i ekonomsko prosvjećivanje žena u ruralnim sredinama derventske opštine; Formiranje tima za profesionalnu orijentaciju; Program obuke za pisanje projekata usmjerenih prema evropskim fondovima; Program obuke za pisanje biznis planova.

Studija kadrovskih potencijala i potreba opštine; Derventa zasnovana na strategiji razvoja; Podsticaj zapošljavanju u sektoru malih i srednjih preduzeća (MSP).

2.2. PROJEKTI IZ OBLASTI POLJOPRIVREDE

Izrada poljoprivredne karte opštine Derventa; Obuka mladih poljoprivrednih proizvođača; Osavremenjivanje i razvijanje peradarskog sektora; Podrška i razvoj proizvodnje meda i proizvoda od meda na prostoru opštine Derventa; Podrška razvoju preradi poljoprivrednih proizvoda; Proizvodnja biljaka u zaštićenom prostoru; Razvoj klastera organske proizvodnje; Razvoj mini farmi od studije do izvodivosti; Razvoj voćarstva na teritoriji opštine Derventa; Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnog razvoja; Unapređenje i podrška proizvodnji mlijeka i mliječnih proizvoda na prostoru opštine; Uspostavljanje Agro-poslovnog centra; Uspostavljanje otkupnih stranica za ljekovito bilje; Kreditni garantni fond- fondacija za razvoj poljoprivrede na prostoru opštine Derventa.

2.3. PROJEKTI IZ OBLASTI TURIZMA

Internacionalne saradnje; Promocija seoskog turizma i razvoj pilot klastera; Promocija turističkih kapaciteta opštine; Razvoj lovnog turizma; Sportsko ribolovna staza na relaciji „Trstenci- Bosanski dubočac“; Formiranje turističkog informativnog centra u pješačkoj zoni u centru grada; Uređenje izletišta „Patkovača“ i „Prljača“; Projekat formiranja „Eko (etno) sela“; Arheološki kompleks „Ambarine“; Dopuna vašarskih aktivnosti; Rekreativno-pješačko-biciklistička staza (relacija: Derventa-Babino brdo-D. Bišnja).

2.4. LOKALNI AKCIONI PLAN U OBLASTI INVALIDNOSTI OPŠTINE DERVENTA 2010-2014. GODINA (LPAI) (“Službeni glasnik opštine Derventa“ broj 4/10 od 11.03.2010.g.). LPAI je uključen u Strategiju razvoja opštine Derventa 2010-2015.g.

Cilj ovog akcionog plana: Primjenjivanje zakona o profesionalnoj rehabilitaciji, osposobljavanju i zapošljavanju osoba sa invaliditetom i stvaranje uslova za prilagođavanje tržištu rada kroz edukaciju, treninge i profesionalno osposobljavanje, kao i prilagođavanje tržišta rada osobama sa invaliditetom uz podršku lokalne zajednice.

3. ANALIZA STRATEGIJE RAZVOJA OPŠTINE MODRIČA 2010-2014. GODINE

Razvoj ruralnog dijela opštine Modriča predstavlja važan strateški fokus jer oko 50% ukupnog stanovništva opštine živi na selu i dobar dio njihovih prihoda je vezan za poljoprivredu ili za djelatnosti u uskoj vezi sa poljoprivredom. Zbog toga im treba omogućiti bolje uslove života tako da se ne razlikuju značajno od uslova u gradu. Uz to, poljoprivredna proizvodnja predstavlja značajan razvojni potencijal jer od ukupne teritorije opštine Modriča oko 2/3 je plodno, obradivo zemljište. Poljoprivreda na području opštine upošljava značajan broj ljudi ili kao glavna ili kao dopunska djelatnost.

Poljoprivredna proizvodnja na području opštine Modriča bi trebalo da bude tržišno orijentisana i da predstavlja sirovinску osnovu za sekundarne djelatnosti kakva je uloga poljoprivrede u razvijenim zemljama svijeta, a pogotovo Evropskoj uniji. U svrhu razvoja ruralnog dijela opštine Modriča, a shodno navedenim projektima u Strategiji razvoja opštine Modriča 2010.-2014, predviđeni su slijedeći projekti: **a)** Projekat 60 farmi u stočarstvu; **b)** Stvaranje priplodnog podmlatka u govedarstvu; **c)** Projekat voćarstva i jagodičastog voća; **d)** Proizvodno Edukativni Centar (PEC) sa akcentom na širenje površina i asortimana; **e)** Mini pogoni za preradu poljoprivrednih proizvoda (uključujući instalisanje hladnjača i mini sušara); **f)** Razvoj pčelarstva na području opštine Modriča; **g)** Tehnička pomoć za uspostavljanje (prestrukturisanje) zadruga i poljoprivrednih udruženja na poljoprivrednu proizvodnju orijentisanu ka tržištu i preradi; **h)** Podrška učesća proizvođača i prerađivača Modriče sajmu poljoprivrede; **i)** Projekat 30 ležaja seoskog turizma i promocije razvoja autohtonih proizvoda.

Razvojni projekti u ovom dijelu Dobojske regije za privredne grane koje su predmet našeg istraživanja su ambiciozni i ako bi se istrajalo u njihovoj realizaciji ova regija bi dobila novi razvojni podsticaj i dobila bi nova radna mjesta. Posebno je važno što planirani projekti dobrim dijelom omogućavaju zapošljavanje osoba iz kategorije teško zaposljivih kao što su: žene, invalidna lica i osobe starije životne dobi (preko 45 godina života).

Razvoj klastera organske proizvodnje, projekat koji je predviđen u opštini Derventa, mogao bi biti kao rješenje nekonkurentnosti na tržištu zbog usitnjenosti posjeda i zbog nedovoljnog iskustva. Ovaj vid udruživanja trebalo bi planski realizovati na cijelom prostoru ovog dijela dobojske regije. Preporučljivo je da se razmišlja o uspostavljanju regionalnih klastera.

Klaster je grupa srodnih preduzeća ili udruženja proizvođača iz jedne grane, uključujući i proizvođače sirovina, koje tako udružene rješavaju zajedničke probleme i, unapređujući poslovanje, postižu uspjeh u određenom segmentu djelatnosti i natprosječnu konkurentnost i promociju u zemlji i inostranstvu. Jedan takav projekat je zaživio u sjeverozapadnoj BiH, pod nazivom **"Razvoj organske poljoprivredne proizvodnje kroz osnivanje klastera organske poljoprivrede u sjeverozapadnoj Bosni i Hercegovini"**, koji je finansiran od Evropske unije, ima za cilj integrisanje cijelog proizvodnog lanca koji čine dobavljači, proizvođači, kupci i naučni centri da bi se između njih ostvario protok informacija i razmjena znanja i na taj način omogućio pristup tržištima, razvoj novih **proizvoda**, transfer novih tehnologija i jačanje konkurentnosti.

"Evropska unija se sastoji od 28 zemalja članica koje su odlučile postepeno povezati svoja znanja, resurse i sudbine. Tokom 50 godina proširenja, zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, istovremeno zadržavajući kulturne različitosti, toleranciju i lične slobode. Evropska unija je posvećena tome da svoja dostignuća i vrijednosti dijeli sa zemljama i ljudima izvan vlastitih granica." Evropska komisija je izvršno tijelo Evropske unije.

Centar za promociju evropskih vrijednosti EUROPLUS
Ul. Nemanjina 6,
74000 Doboj, BiH
Tel/Fax: +387 53 226 237
E-mail: europlus@europlus.ba
Web site: www.europlus.ba

Partneri na projektu

UDRUŽENJE GRAĐANA
"BUDUĆNOST" MODRIČA

Asocijacija informatičara u Bosni i Hercegovini
Асоцијација информатичара у Босни и Херцеговини

Ova publikacija je urađena uz pomoć Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Centra za promociju evropskih vrijednosti EUROPLUS i ni u kom slučaju ne predstavlja stanovišta Evropske unije